

Moderskab i skrap socialpolitisk sovs

I sin seneste bog *Moderskab og Mødrehjælp* - Otte portrætter og 100 års historie giver Pia Fris Laneth et nyt bud på moderskabspolitik.

Det er en jubilæumsbog for Mødrehjælpen, og valget af Pia Fris Laneth som forfatter er oplagt. 2006 slog hun sit navn fast som formidabel formidler af kvindehistorie med *Lillys Danmarkshistorie*. *Kvindeliv i fire generationer*, baseret på sin egen familiehistorie. 2011 tog hun hul på filantropien og festskriftgenren med *Respekt*. *Historier fra Settlementet på Vesterbro, 2011*, – en markering af 100 året for oprettelsen af Kristeligt Studenter Settlement, der skulle udvikle sig til et socialpolitisk kraftcenter af stor betydning for Vesterbro. Alt sammen med afsæt i en omfattende sociologisk viden oparbejdet på statskundskab og som venstresnoet feministisk journalist.

Den nye bog *Moderskab og Mødrehjælp – Otte portrætter og 100 års historie* har da også Pia Fris Laneths særlige kvalitetsstempel: Kombinationen af tyngde og lethed. Hun skriver page-turners, hvor læseren overdynges med data og præsenteres for et utal af mennesker på lange, legende lette historiske rejser.

Vi kommer rundt om 125 års socialpolitik om ægteskab og børn, svangerskab og barsel, forældremyndighed og adoption samt fra Loven om ugifte Mødres og Børns Retsstilling i 1888 til Forældreansvarsloven i 2012.

Vi præsenteres for socialpolitiske foreninger fra Præmieselskabet for Plejemødre, stiftet i 1861 for at dæmpe op for misrøgt af anbragte børn til Foreningen Far, stiftet i 1969 for at forbedre ugifte fædres retsstilling.

Den humanistiske strømning, som bar filantropien frem i midten af 1800-tallet fanges i Præmieselskabets formålsparagraf: "at skærpe følelsen for det fordømmelige i skødesløs eller ond omgang med et barns liv og legeme".

Og filantropiens klasse- og kønsorden fanges i foreningens arbejdsmetode: Privat organiserede kontrolbesøg i plejefamilien af borgerskabets kvinder og præmiering af dygtige plejemødre, finansieret ved velgørenhedsarrangementer. 100 år senere lå præmieselskabets autoritære samfundsorden i ruiner. For med drastiske metoder som børnekidnapning – og støtte fra kvindebevægelsen – krævede Foreningen Far forældremyndighed og samværsret for ugifte fædre. Det patriarkalske moderskabs æra var omme, og kursen sat mod ligestilling mellem moder- og faderskab, uafhængigt af ægteskab eller andre former for samliv mellem forældrene.

Og vi møder mennesker med kraftige socialpolitiske fingeraftryk. 'Englemagersken' Dagmar Overby, der i 1921 blev dømt for at have ombragt otte plejebørn, og om nogen dokumenterer Præmieselskabets berettigelse. Skoleinspektøren Inger Merete Nordentoft, der gik forrest i oprøret mod det patriarkalske moderskab ved i 1946 at insistere på ugifte kvinders ret til føde og opfostre børn uden samfundsmæssig indblanding og moralsk fordømmelse. Lægen Jonathan Leunbach, der som frontfigur i Mellemkrigstidens kamp for prævention og abort lagde den materielle grund for det ligestillede forældreskab. Og endelig møder vi rødstrømpeikonet Ulla Dahlerup, hvis kampagne for unge kvinders seksuelle frigørelse blev startskuddet til en folkebevægelse for seksuel og reproduktiv ligestilling. Kort sagt: Vi kommer vidt omkring.

Festskriftet er imidlertid en svær genre. Et bestillingsværk, ofte en insiderhistorie, skrevet af organisationens egne folk. Også for forfattere udefra ligger der forventninger om loyalitet i luften, især hvis det ikke drejer sig om et regulært forskningsprojekt. Og det gør det ikke her.

Pia Fris Laneths utraditionelle løsning er en sammenfletning af tre tematisk beslægtede fortællinger med forskellige tidshorisonter og i forskellige genrer: Moderskabets historie gennem 125 år med fokus på ugifte mødre. Mødrehjælpens historie gennem 90 år med fokus på udviklingen fra filantropi over statslig institution til frivilligt socialt arbejde. Og en historie om socialt belastede mødre i dagens Danmark, baseret på interviews med otte kvinder, der har deltaget i Mødrehjælpens og/eller kommunale støtte- og rehabiliteringsprojekter.

DEFENSORAT FOR MØDREHJÆLPEN

Man kunne så se stort på, at titlen *Moderskab og Mødrehjælp – Otte portrætter og 100 års historie* leder læseren på vildspor ved at signalere 100-års jubilæum for Mødrehjælpen og portrætter af pionerer i kampen for frivilligt moderskab og fødselskontrol, hvis ikke den flimrende titel havde været symptom på inkonsistens i selve bogens design.

For den røde tråd, der skulle binde den treleddede komposition sammen, løber øjensynligt den ellers så orienteringssikre forfatter af hænde. Bogens hovedærinde er et defensorat for Mødrehjælpen af 1983 og dermed en kritik af Bistandsloven fra 1976, hvis filosofi om en helhedsorienteret socialforsorg førte til lukning af specialinstitutioner som de statslige mødrehjælpskontorer. Pia Fris Laneth læser denne udvikling som udtryk for, at den historiske underprioritering af moderskabet lever videre. Kritikken rettes specielt mod holdningen til unge kvinder, der render ind i en graviditet og vælger at gennemføre den på trods af et massivt pres for abort fra familie, venner og myndigheder. Tidligere tiders stigmatisering af ugifte mødre er i dag overført på unge mødre, hævder hun.

Men i min optik fremstår de otte portrætter tværtimod som et defensorat for Bistandsloven. Moderskabet er nemlig langt fra det eneste eller største problem for de interviewede kvinder. Nogle går ind i graviditeten med en tung bagage af incest, alkoholiserede forældre, plejefamilier og institutionsanbringelser. Andre lander i voldelige forhold og krige om forældremyndighed og samvær. I bedste fald fordufter barnefaderen hurtigt, oftest bliver han hængende som en ekstra dødvægt i ét i forvejen belastet liv eller er ligefrem den, der forårsager den sociale deroute.

Under alle omstændigheder er der bud efter hele den palet af koordineret tværfaglig socialarbejde, som Bistandsloven lancerede. Faktisk tegner interviewene billedet af en hær af professionelle og frivillige hjælpetropper omkring de otte familier. I sig selv et dementi af påstanden om, at samfundet lader socialt udsatte unge mødre, der makker ret, sejle deres sø.

SPØRGSMÅLSTEGN VED DET FEMINISTISKE MODERSKAB

På den kvindepolitiske bundlinje sætter bogen spørgsmålstegn ved, hvad man kunne kalde det feministiske moderskab, der i kraft af kvinders op gennem 1900-tallet tilkæmpede ret til forældremyndighed, uddannelse, arbejde, prævention og abort, har erstattet 1800-tallets patriarkalske moderskab.

For så vidt et helt legitimt spørgsmålstegn, for trods alle landvindingerne er dagens moderskab langt fra fikst og færdigt. Tænk bare på barselsorloven.

Men kommer Pia Fris Laneth ikke utilsigtet til at sætte sit spørgsmålstegn for tæt på nostalgisk husmoderfetichisme og forskelsfeministiske matriarkatsfantasier med sin kritik af Bistandsloven? Har feminismen ikke netop skabt de materielle vilkår for nedlæggelse af Mødrehjælpen som særinstitution?

Faktisk er moderskab som sådan i dag ikke et socialt problem, heller ikke for enlige mødre eller unge mødre. At der så kan være god grund til at kritisere forvaltningen af den helhedsorienterede socialpolitik er en helt anden historie.